

Andrew McAfee ve Erik Brynjolfsson, *Makine-Platform-Kitle: Dijital Geleceği Kucaklamak*, İstanbul: Optimist Yayınları, 2018, 423 s.

Değerlendiren: Ensar Balkaya

21.yüzyılın ilk çeyreği, daha önce görülmemiş büyüklükte ve hızda gerçekleşen teknolojik değişimlerin yaşandığı bir zaman dilimi olarak değerlendirilmektedir. Bu değişim ve gelişimin ortaya çıkaracağı ekonomik etkiler konusunda nihai bir karara varılması ise daha uzun bir süreç gerektirmektedir (Ford, 2018, s. 237). MIT Sloan İşletme Okulu'nda araştırmacı bilim insanı olarak çalışan iki yazar, bu belirsizliği kabul ederek dijital çağda ekonomik başarı ve başarısızlıkların altında yatan üç önemli kavramı açıklamaya çalışmışlardır. Bunlar; dijital çağın derin öğrenme yeteneğine sahip “makinelere”, marjinal maliyetleri sıfıra yakın olan “dijital firmaları” ve büyük sosyo-ekonomik etkileri olan “kitle” kavramlarıdır. Bu çerçevede, kitabın Türkçe yayınlanmasının üç önemli fayda sağlayabileceği düşünülmektedir. Kitap, iddiasını doğrular nitelikte dijital çağda yöneticiler için uygun bir başvuru kitabı olarak değerlendirilebilir. İkinci faydası, kitabın ele alınan konular ve söz konusu örneklerle işgücü ve girişimci için faydalı bilgi ve tartışmalar içermesidir. Kitabın diğer bir faydası ise dijital çağda, işgücü piyasaları ve şirketleri başarılı kılan üretim ve pazarlama stratejileri üzerine odaklanan araştırmacılar için yeni araştırmalara ilişkin fikir verebilecek nitelikte olmasıdır.

Kitap, dijital dönüşüm sürecinde “makine-akıl, platform-ürünler ve çekirdek-kitle” etkileşimini üç kısımda ayrıntılı bir şekilde ortaya koymaktadır. Söz konusu üç kısımdan önce okuyucu için kavramsal hazırlık niteliğindeki “üçlü devrim” başlıklı ilk bölümde makine, platform ve kitle kavramları uygun örneklerle açıklanmaktadır. İnsanlar tarafından öğrenmesi oldukça zor olan bir strateji oyununda yapay zekâya sahip bilgisayarın bu oyunda dünya şampiyonunu alt ettiği anlatılmaktadır. Bu örnek,

@ Arş. Gör., Atatürk Üniversitesi. ensar.balkaya@atauni.edu.tr

id <https://orcid.org/0000-0001-9345-9571>

© İlimi Etüdler Derneği
DOI: 10.12658/D0298
insan & toplum, 2021.
insanvetoplum.org

insanların öğrenmekte zorlandığı bir oyunun bilgisayar yazılımına aktarılmasındaki başarı ile dijital çağın “derin öğrenme yeteneğine sahip makineleri” hakkında bilgi vermektedir. Öğrenme yeteneğine sahip makinelerin daha önce iddia edildiği gibi sadece kodlanabilen ve kuralları kesin olgulardan (Autor vd., 2003; Goos ve Manning, 2009) ziyade daha karmaşık ve spesifik alanlarda insan zihni karşısında başarılı olabileceği ifade edilmektedir. Fiziki anlamda çok az sermayesi olan ancak milyarlarca dolar kâr elde ederek dünyanın en büyük şirketleri haline gelen dijital şirketlere ilişkin örnekler ise “platform” kavramından ne kastedildiğini ortaya koymaktadır. Bu şirketlerin başarılarının ardındaki temel faktör, Moore yasası gereği hızı katlanarak artan aynı zamanda daha ucuz hale gelen bilişim teknolojileridir. “Kitle” kavramı ise yine bilinen ve dünya çapında bir elektronik üreticisi olan şirketin, makine üretiminden önce gerçekleştirdiği online tasarım süreci örneği ile açıklanmaktadır. Söz konusu şirketin “kitle” sayesinde hiçbir ödeme yapmaksızın tasarım için dünyanın farklı yerlerinden farklı fikirlere ulaşabilmesi ve henüz üretimi başlamamışken binlerce satış gerçekleştirerek üretim için finansman sağlayabildiği ifade edilmektedir. Bu bölüm, üç önemli kavram ve bunlara ilişkin örneklerle kitabın diğer bölümlerinin daha sağlam bir zeminde okunabilmesini sağlar niteliktedir.

Birinci kısımda akıl ile makine etkileşimi, dijital çağın derin öğrenme yeteneğine sahip makinelerinin insana karşı üstünlüklerini ve zayıflıklarını ortaya koyan çeşitli örneklerle ifade edilmiştir. Makinelerin derin öğrenme yeteneği ile kast edilen yapay zekâdır. Yapay zekâyı ortaya çıkaran ilk çalışmalar, insanları taklit etmek yerine çeşitli görevleri yerine getirecek fonksiyonel yazılımların daha başarılı olabileceğini ortaya koymuştur. Bu noktada üstünlükler ve zayıflıkların çeşitli görevlerin gerçekleştirilmesi noktasında değerlendirilmesi gerekir. Bölümde bu durum göz önüne alınarak makinelerin insanlara karşı üstünlükleri, genellikle büyük veri ile desteklenen bilgi birikimi dolayısıyla sürekli yeni bilgi öğrenme, geleceğe yönelik daha gerçekçi tahmin, öznel bakış açısının problem doğurabileceği bazı alanlarda karar alma, hız, maliyet düşüklüğü ve verimlilik anlamındaki üstünlüklerle açıklanmaya çalışılmıştır. İnsanların makinelere karşı üstünlükleri ise insana özgü yaratıcılık, sağduyulu hareket edebilme ve düşünebilme yeteneği, sosyal etkileşim gibi bilişsel ve sosyal beceriler ile el, kol ve ayaklarla gerçekleştirilebilen çok basit işlerde teknolojinin henüz geride olduğu fiziksel beceriler ifade edilmiştir. Bölümde makine-akıl çatışmasından ziyade makine-akıl birliğinin ve sorundan ziyade çözüm odaklılığın ön planda tutulduğu kabul edilebilir. Makinelerin büyük veri ve derin öğrenme ile ileriye dönük tahmin, teşhis, ileri düzey hesaplamalar ve karar verme noktasında özgür olması ve sağduyu gibi insani özellikler nedeniyle son aşamada insan kontrolünden geçmesi makul bir çözüm olarak sunulmaktadır. Sosyal becerilerin dijital çağda makinelerle birlikte oldukça gerekli ve önemli olduğu

vurgulanmaktadır. Geleceğin hastanelerine ilişkin öngörü, kitabın insan-makine birlikteliğine bakış açısını özetler niteliktedir. Buna göre geleceğin hastanelerinde bir yapay zekâ, bir köpek ve bir insan çalışacaktır. Yapay zekânın görevi hastalığı teşhis etmek ve tedavi önermek, köpeğin görevi bu teşhis ve tedavi sorgulanırsa ısırarak ve insanın görevi ise hastayı tedaviye ikna etmektir. Bu kısım teknolojinin işsizlik ve istihdam üzerindeki etkisi noktasında güncelliğini kaybetmeyen bir araştırma problemi için güncel örneklerle çözüm odaklı bir bakış açısını ortaya koymaktadır. Fakat konuyla ilgili yeterli istatistikî bilgi ve bilimsel araştırmalara yer verilmemiştir. Bu ise makine-akıl etkileşimi noktasında asıl amacı yansıtan teknoloji ve işgücü piyasaları ilişkisinin bölüm açısından açıklayıcılığını zayıflatmaktadır.

İkinci kısımda “ürün-platfom” olgusu anlatılmaya çalışılmaktadır. Platform kavramı; “erişim, çoğaltma ve dağıtımın marjinal maliyetinin sıfıra yakın olduğu dijital ortamlar” olarak tanımlanmaktadır (s. 178). Bu doğrultuda söz konusu platformların “internet” erişimi ile doğru orantılı olarak başarılı olabildiği vurgulanmaktadır. 21. yüzyılın ilk çeyreği teknoloji ve teknoloji aracılığıyla yaygınlaşan küreselleşmenin hayatın her alanında etkisini daha fazla gösterdiği bir zaman dilimi olarak kabul edilmektedir. Teknoloji temelli şirketler dijital çağın ekonomik anlamda en kârlı örgütleri olarak ortaya çıkmaktadırlar. Bölümde platformların çoğunlukla ortaya koyduğu “dijital ürünlerin” çok hızlı bir şekilde küresel çapta yaygınlaşabilmesi ve bir kez üretildikten sonra marjinal maliyetinin sıfıra yakın ve dağıtımının bedava olması, platformların en önemli avantajları olarak ortaya konulmaktadır. Bilgi asimetrisi sorunu olarak değerlendirilen alıcı ve satıcı arasındaki bilgi farklılığını ortadan kaldırabilmenin ve hem alıcı hem satıcıdan kâr edebilmenin platformlar için diğer avantajları oluşturduğu aktarılmaktadır. Bu avantajların birçok sektörde işlerin değişmesine, bazı sektörlerin ise ortadan kalkmasına (müzik kayıt sektörü gibi) neden olduğundan bahsedilmektedir. Dijital çağda platformların başarısı, dijitalleşme ile ortaya çıkan yeni bir alanda ilklerden biri olmasına ya da mevcut sektörlerde dijitalleşme ile daha etkin ve verimli hale gelebilecek işlerin gerçekleştirilebilmesine bağlıdır. Bu kısımda bilinen örneklerle platformların başarı ve başarısızlıkları açıklanmaya çalışılmıştır. Başarılı bir firmanın dijital çağda ister dijital ürün ister fiziksel ürün ortaya koysun platformunu başarılı bir şekilde kurgulaması ve yönetmesi gerektiği ortaya konulmaktadır. Bu kısımda, dijital çağda mevcut şirketler için inovasyonun bilişim teknolojileri temelinde gerçekleşmesi gerektiğine ilişkin bir yol haritası belirlenmektedir. Öte yandan yeni kurulacak şirketlere dijital çağın gerekliliklerine uygun, doğru ürünü doğru platformlar kurarak sunması gerektiğini anlatılmaktadır. Bunun yanı sıra bu kısım 21. yüzyılda ülkemiz açısından ihtiyaç duyulabilecek dijital şirketlere ilişkin fikir verebilecek nitelikte kurgulanmaktadır.

Üçüncü ve son kısımda “çekirdek-kitle” olgusu, çekirdek için “kütüphane” ve kitle için “web” benzetmesi ile başarılı bir şekilde aktarılmaktadır. Buna göre kitle; sınırsız bilgiye anında, mükemmel ve ücretsiz ulaşarak çekirdeğe karşı oldukça üstün duruma gelmektedir. Öte yandan çekirdeğin, sorumluluğun var olması ve kitleye nazaran daha yüksek bir güven tesisi anlamında avantaja sahip olduğu ifade edilmektedir. Kitle olgusunun da yine “internet” faktörü dolayısıyla başarılı olabildiği vurgulanmaktadır. Kitleler, toplumsal anlamda bir işlevselliğin ötesinde gelişen kitle iletişim araçları ile küresel anlamda işlevsellik kazanmış durumdadır. Sosyoekonomik anlamda oldukça etkili bir faktör olan kitle olgusu, bu kısımda ekonomik etkileri ile değerlendirilmiştir. Öyle ki dünyanın farklı yerlerinde üretilen bir ürün, bilgi iletişim teknolojileri ile neredeyse dünyadaki herkese sunulabilmekte ve kitlelerden sağlanan geri dönüşlere göre üretimine ve dağıtımına yön verilebilmektedir. Bu kısımda özellikle açık kaynak kodlu uygulamaların kitlenin başarısını ortaya koymada en işlevsel yol olduğu ifade edilmektedir. Kitle olgusu ve açık kaynak kodlama ile algoritmaların neler yapabileceğine ilişkin en güzel örnek ise kripto paralarla aktarılmaktadır. Öyle ki hiçbir kurumsal müdahale ve kısıtlama olmaksızın tamamen özgür bir para biriminin oluşturulabildiğinden ve kitle unsuru ile bu para biriminin piyasadaki başarısından bahsedilmektedir. Öte yandan kitlenin en önemli avantajlarından birinin hiçbir entelektüel ve coğrafi sınırlama olmaksızın farklı fikir, motivasyon ve gayretleri bir araya getirerek sorunların çözümünde eşsiz bir işlevselliğe sahip olduğudur. Kitle olgusunun ortaya konulması ve başarılarının aktarımı noktasında makine ve platform olgularından oldukça faydalandığı anlaşılmaktadır. Öyle ki söz konusu kripto paralar, kurulan platformlar ile kitlelere ulaşabilmiştir. Öte yandan açık kaynak kodlamada, makine öğrenmesi ve büyük veri sayesinde kitlelerin başarılarının mümkün olabileceği anlaşılmaktadır. Bu durum, “kitle” kavramının gerekli noktalarda hem makine hem platform kavramları açısından öneminden bahsedilerek daha işlevsel bir şekilde ortaya konulabileceği ve üçüncü bir kısım olarak açıklanmaya gerek kalmayabileceği noktasında bir düşünceye sebep olmaktadır.

Sonuç bölümünde dijital dönüşümün ekonomik ve toplumsal açıdan ortaya çıkarabileceği tehdit ve fırsatlara odaklanılmaktadır. Teknolojinin bir araç olarak insanların hizmetinde olduğu ve teknolojinin sosyoekonomik alandaki etkilerinin insanların kararları doğrultusunda ortaya çıkabileceğinden bahsedilmektedir. Sonuç bölümünün kitabın içeriği bağlamında kısa ve karmaşık bir şekilde ele alındığı düşünülmektedir. Bu kapsamda makine-platform-kitle kavramlarının sosyoekonomik anlamlarının daha anlaşılır ve bilimsel çalışmalarla desteklenen teorik bir tartışma çerçevesinde ele alınması gerektiği düşünülmektedir.

Bir ülkenin ekonomik büyüme ve kalkınmasında lokomotif görevi üstlenen firmalar ve ülkenin ekonomik durumuna ilişkin en önemli göstergeleri olan işsizlik ve istihdamı oluşturan işgücü için dijital çağ oldukça önemli değişiklikleri beraberinde getirmektedir. Kitap, dijitalleşme sürecinde işgücü ve firmalar için tehdit ve fırsatları ortaya koymaktadır. Dijital çağda işgücü piyasalarında hangi becerilere talebin artacağı, hangi becerilere ihtiyaç duyulmayacağı gibi değerlendirmelerle işgücü için önemli bilgiler sunulmaktadır. Dijital çağda firmalar için bilgi iletişim teknolojilerinin önemine, inovasyonun dijital dünya göz önünde bulundurularak gerçekleştirilmesi gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Ayrıca kitlenin dijital çağda işlevselliği anlatılmaktadır. Konulara ilişkin oldukça uygun örnekler yer almaktadır. Dijitalleşme ile ilgili konular temel iktisadi varsayımlar çerçevesinde basit ve anlaşılır bir şekilde ele alınmaktadır. Kitabın güncel ve sosyoekonomik anlamda önemli bilgi ve tartışmaları içerdiği kabul edilebilir. Kitapta, kaynak kullanımı noktasında açıklanan olguya uygun örneklere başvurulmuş ve internet kaynaklarına yer verilmiştir. Ancak açıklanan olgulara ilişkin gerçekleştirilen bilimsel çalışmalara ve istatistiki bilgilere ise yeterince yer verilmediği düşünülmektedir. Kitabın Türkçeye çeviri dili açık ve anlaşılırdır.

Kaynakça

- Autor, D. H., et al. (2003). "The skill content of recent technological change: An empirical exploration." *The Quarterly Journal of Economics* 118(4): 1279-1333.
- Ford, M. (2018). *Robotların yükselişi: Yapay zekâ ve işsiz bir gelecek tehlikesi*, Cem Duran (Çev.). İstanbul: Kronik Kitap.
- Goos, M. and A. Manning (2007). "Lousy and lovely jobs: The rising polarization of work in Britain." *The review of economics and statistics*. 89(1): 118-133.
- McAfee, A. ve Brynjolfsson, E. (2018). *Makine-Platform-Kitle: Dijital Geleceği Kucaklamak*, Taner Gezer (Çev.). İstanbul: Optimist Yayın Grubu.